

VÀI NÉT VỀ TỔ CHỨC CHÍNH QUYỀN NƯỚC CỘNG HOÀ PHÁP

ThS. CHU XUÂN KHÁNH

Học viện Hành chính Quốc gia

NGUYỄN HUYỀN MỸ

Bộ Tài chính

Tại Cộng hoà Pháp, với sự ra đời của nền *Đệ ngũ cộng hoà*, ngày 04-10-1958, Nghị viện Pháp đã thông qua bản Hiến pháp mới.

Hiến pháp 1958, được sửa đổi trong các năm 1962, 1993, 1995 và 2000, quy định Nhà nước Pháp được tổ chức dựa trên sự hợp tác giữa các quyền lập pháp, hành pháp, tư pháp. Tuy nhiên, những mối quan hệ giữa các quyền vừa tùy thuộc vào các văn bản Hiến pháp, vừa tùy thuộc vào thực tiễn. Đây là điểm đặc biệt và đáng lưu ý về hệ thống quyền lực của Pháp.

Hình thức tổ chức nhà nước của Cộng hoà Pháp thực hiện theo chế độ Nghị viện - Tổng thống, dựa trên nguyên tắc vừa độc lập, vừa hoà hợp giữa các quyền. Đối với quyền hành pháp, Hiến pháp quy định chế độ hành pháp hai đầu: Tổng thống - Thủ tướng (hay còn gọi là “*lưỡng đầu chế*”).

Chế độ Nghị viện - Tổng thống có những quy chế về tính độc lập của các quyền để bảo đảm có sự trọng tài như: nhiệm kỳ của Tổng thống dài hơn nhiệm kỳ của các nghị sĩ; Tổng thống không chịu trách nhiệm trước Nghị viện và không có quyền ra những quy phạm pháp luật... Khái niệm “*trọng tài*” ở Pháp gây ra nhiều tranh luận, ở đây, theo nghĩa La tinh,

cương vị trọng tài của Tổng thống là tự mình đưa ra quyền quyết định và tự mình quyết định.

1. Cơ quan lập pháp.

Nghị viện là cơ quan lập pháp tối cao, bao gồm hai viện: Thượng viện và Hạ viện

Thượng viện bao gồm 321 thượng nghị sĩ, được bầu theo phương thức gián tiếp, do các uỷ viên hội đồng vùng, tỉnh và các hạ nghị sĩ bầu ra, nhiệm kỳ 9 năm, 3 năm bầu lại 1/3. Do đó, 2/3 số thượng nghị sĩ luôn là những người đã có kinh nghiệm lập pháp nhất định nhằm đảm bảo tính liên tục, ổn định và kế thừa trong công tác lập pháp. Thượng viện thực hiện chức năng đại diện cho các cộng đồng lãnh thổ địa phương của Cộng hoà Pháp. Chủ tịch Thượng viện được bầu mỗi khi tiến hành bầu mới một phần thành viên của Thượng viện.

Hạ viện bao gồm 577 hạ nghị sĩ đại diện cho 577 khu vực bầu cử của Pháp. Hạ nghị sĩ được bầu theo phương thức phổ thông đầu phiếu trực tiếp, định kỳ 5 năm một lần. Hạ viện có thể bãi miễn Chính phủ thông qua việc bỏ phiếu bất tín nhiệm. Chủ tịch Hạ viện được bầu cho suốt nhiệm kỳ Hạ viện. Theo Hiến pháp, Tổng thống có quyền tuyên bố giải tán Hạ

viện và tổng tuyển cử sẽ được tổ chức từ 20-40 ngày sau đó.

Để giành được quyền kiểm soát Hạ viện, các đảng cần giành được số ghế quá bán và trở thành chính đảng. Thủ tướng được bổ nhiệm sẽ là người của chính đảng chiếm đa số ghế trong Hạ viện. Nghị viện chịu trách nhiệm xem xét và biểu quyết thông qua các dự luật. Các thành viên Nghị viện có quyền đưa ra sáng kiến ban hành luật. Mỗi năm Nghị viện họp một kỳ duy nhất từ tháng 10 đến tháng 6 năm kế tiếp (được quy định tại Hiến pháp sửa đổi năm 1995).

2. Cơ quan hành pháp.

a. Tổng thống.

Là người đứng đầu quốc gia, được nhân dân bầu theo phương thức phổ thông đầu phiếu trực tiếp (được quy định trong Hiến pháp sửa đổi năm 1962), định kỳ 5 năm một lần (quy định trong Hiến pháp sửa đổi năm 2000, trước đó, nhiệm kỳ của Tổng thống là 7 năm). Bầu cử Tổng thống thường thu hút đông đảo sự quan tâm của cử tri Pháp: đây được coi là cuộc bầu cử có các chương trình vận động tranh cử tốn kém và có quy mô rộng, thu hút được tỉ lệ cử tri đi bầu cao nhất nước Pháp. Thời điểm quyết định của bầu cử Tổng thống là cuộc tranh luận được tổ chức một lần duy nhất giữa hai ứng cử viên tại vòng II. Cuộc tranh luận này sẽ có ảnh hưởng quyết định đến khoảng 10.000 lá phiếu của cử tri Pháp.

Tổng thống ở và làm việc tại Điện Élysée. Tổng thống lãnh đạo nền hành chính quốc gia, đảm bảo hoạt động bình thường của các cơ quan công quyền, đảm bảo tính liên tục trong hoạt động của Nhà nước trên cơ sở tôn trọng độc lập quốc gia, toàn vẹn lãnh thổ và các điều ước quốc tế.

Theo Hiến pháp, Tổng thống có quyền bổ nhiệm Thủ tướng và Nội các Chính phủ

theo đề nghị của Thủ tướng và miễn nhiệm Thủ tướng khi có đơn từ chức của Chính phủ. Tổng thống cũng có quyền tuyên bố giải tán Hạ viện, có thể phủ quyết, phúc nghị hay quyết định việc trưng cầu dân ý đối với các quyết nghị và luật do Nghị viện thông qua. Tổng thống là tổng tư lệnh lực lượng vũ trang, là lãnh đạo cao nhất về chính sách đối ngoại và quốc phòng trong những trường hợp khẩn cấp, có những quyền đặc biệt khi nền độc lập của quốc gia và sự toàn vẹn lãnh thổ bị lâm nguy. Tổng thống chịu trách nhiệm đảm bảo tính độc lập của các cơ quan tòa án, bổ nhiệm các thẩm phán quan trọng nhất, thông qua các sắc lệnh và bảo đảm tính chất vô tư trong các phiên xét xử của thẩm phán. Các cơ quan giúp việc cho Tổng thống gồm: Ban tổng thư kí, Ban tham mưu, các ban đặc biệt khác được lập ra trong một thời gian ngắn và lệ thuộc hoàn toàn vào Tổng thống.

b. Chính phủ.

Hiến pháp quy định Chính phủ chịu trách nhiệm xây dựng và thực hiện chính sách quốc gia, nắm giữ, điều hành hệ thống hành chính và các lực lượng vũ trang. Chính phủ chịu trách nhiệm trước Nghị viện. Đứng đầu Chính phủ là Thủ tướng. Thủ tướng tiếp nhận quyền lực từ Nghị viện, có quyền đưa ra sáng kiến ban hành luật và các văn bản dưới luật, nắm giữ, điều hành bộ máy hành chính, cảnh sát và quân đội. Thủ tướng ở và làm việc tại Điện Matignon.

Về lý thuyết, Thủ tướng chỉ phải chịu trách nhiệm trước Nghị viện và không thể bị Tổng thống tùy ý sa thải. Thủ tướng chỉ bị sa thải khi bản thân đệ đơn từ chức của Chính phủ lên Tổng thống sau khi Hạ viện bỏ phiếu bất tín nhiệm Chính phủ hoặc từ chối phê duyệt chương trình hành động hay các chính sách chung của Chính phủ. Nhưng trên thực tế, Tướng Charles De

Gaule, người sáng lập ra Hiến pháp 1958 và là Tổng thống đầu tiên của nền Đệ ngũ Cộng hoà đã tạo ra quyền lực tuyệt đối cho mình và tạo tiền lệ cho các đời tổng thống kế nhiệm của nước Pháp với việc yêu cầu các Thủ tướng viết sẵn một lá thư từ chức để Tổng thống sử dụng khi cần.

Chính phủ Pháp là cơ quan quyền lực được tổ chức chặt chẽ theo chế độ thứ bậc hành chính, có vai trò đảm bảo việc thực hiện và quản lý công việc công của Nhà nước. Chính phủ thực hiện quyền hành pháp thông qua bộ máy hành chính. Đệ ngũ công chức ở Pháp chia làm hai loại khác nhau là “công chức chính ngạch” và “công chức không chính ngạch”. Công chức chính ngạch - theo *Luật về quy chế chung của công chức* ban hành ngày 13-7-1983 - là những người được tuyển dụng, để bặt vào một công việc thường xuyên, được bố vào một ngạch nhất định trong hệ thống hành chính nhà nước ở trung ương và địa phương (vùng, tỉnh, xã), trong các công sở tự quản của các đơn vị hành chính địa phương (kể cả các cơ sở y tế, giáo dục). Ở Pháp, đệ ngũ giáo viên chiếm tỉ trọng gần 50% số công chức.

3. Các cơ quan giám sát và tư pháp.

a. Các cơ quan giám sát.

- Hội đồng Hiến pháp: bao gồm 9 thành viên, có nhiệm kỳ 9 năm và không được tái nhiệm. Ba năm một lần, Hội đồng Hiến pháp tiến hành thay thế 1/3 số thành viên. 3 thành viên do Tổng thống bổ nhiệm, 3 thành viên do Chủ tịch Hạ viện bổ nhiệm và 3 thành viên do Chủ tịch Thượng viện bổ nhiệm. Chủ tịch Hội đồng Hiến pháp do Tổng thống bổ nhiệm. Hội đồng Hiến pháp chịu trách nhiệm về tính hợp hiến của các đạo luật. Các quyết định của Hội đồng Hiến pháp không bị khiếu nại, kháng cáo, kháng nghị và có hiệu lực áp dụng bắt buộc đối với tất cả các cơ quan quyền lực nhà nước, các cơ quan

hành chính cũng như tư pháp.

- Hội đồng kinh tế và xã hội: bao gồm 230 thành viên, tư vấn về các dự án luật và các vấn đề về kinh tế, xã hội.

- Hội đồng Nhà nước: là cơ quan có vai trò kiểm soát chính trị, vừa làm chức năng tài phán hành chính, vừa làm chức năng tư vấn và kiểm soát tính hợp pháp của các văn bản của Chính phủ. Ngoài ra, cơ quan này cũng chịu trách nhiệm giải quyết khi có tranh chấp giữa công dân Pháp và một tổ chức hành chính công.

b. Các cơ quan tư pháp.

- Toà án công lý tối cao: bao gồm các thượng nghị sĩ và hạ nghị sĩ. Việc bầu thành viên Toà án công lý tối cao được tiến hành mỗi khi bầu mới một phần hoặc toàn bộ thành viên của Hạ viện hoặc Thượng viện. Toà án công lý tối cao có quyền xét xử Tổng thống theo quyết định thống nhất của cả hai Viện trong Nghị viện.

- Toà án công lý Cộng hoà: bao gồm 15 thẩm phán, trong đó có 12 người là thành viên của Nghị viện. Toà án công lý Cộng hoà có quyền xét xử các thành viên của Chính phủ.

Ngoài ra, còn có các cơ quan nắm quyền tư pháp tối cao khác như Hội đồng Chánh án cấp cao, Hội đồng Nghe nhìn cấp cao... và các toà phá án, toà án hành chính và các toà án hành chính phúc thẩm □

Tài liệu tham khảo:

1. Nhà nước và tổ chức hành pháp của các nước tư bản, GS. Đoàn Trọng Truyền, NXB Khoa học và Kỹ thuật, 1993.
2. La Constitution de la République de la France de 1958.
3. Civilisation Progressive du Français, Ross Steele, CLE International, 2002.
4. Tài liệu từ trang <http://www.hufs.edu.vn> và trang <http://vnexpress.net>.